

*Marta Kłak-Ambrożkiewicz**

Kraków

„Genius Loci – muzeum biograficzne Jana Matejki, różne aspekty działalności”

**„Genius Loci – the biographical museum of Jan Matejko,
the various aspects of activity”**

Dom Jana Matejki – Oddział Muzeum Narodowego w Krakowie jest najstarszym muzeum biograficznym na ziemiach polskich. Pomysł jego utworzenia zrodził się wkrótce po śmierci artysty, a jego realizacją zajęto się nazajutrz po uroczystościach pogrzebowych. Matejko już za życia uznany został za „spóźnionego romantyka”, tworzącego „ku pokrzepieniu serc” w czasach zaborów.

Jan Matejko, najwybitniejszy polski malarz historyczny, to autor ponad trzystu dwudziestu obrazów olejnych. Urodził się w Krakowie 24 czerwca 1838 roku i z tym miastem związany był przez całe życie. Tu ukończył Szkołę Św. Barbary i uczęszczał do Gimnazjum Św. Anny. W wieku czternastu lat został przyjęty do krakowskiej Szkoły Sztuk Pięknych (1852). W roku 1858, ukończywszy z wyróżnieniem naukę w krakowskiej uczelni, uzyskał stypendium na dalsze studia w Akademii Sztuk Pięknych w Monachium (1858-59). W roku 1860 kontynuował naukę w Akademii Sztuk Pięknych w Wiedniu. Pierwszą samodzielną pracownię Jan Matejko wynajął w domu Fischera przy krakowskim Rynku. Po śmierci ojca przeprowadził się do domu przy ulicy Krupniczej.

* Muzeum Narodowe

W krakowskim kościele Karmelitów na Piasku 21 listopada 1864 artysta poślubił Teodorę Giebułtowską. Z tego związku przyszło na świat pięcioro dzieci. W 1873 roku wraz z rodziną przeprowadził się do rodzinnego domu przy ulicy Floriańskiej 41. W tym samym roku objął stanowisko dyrektora Szkoły Sztuk Pięknych w Krakowie. Funkcję tę pełnił aż do śmierci.

W ciągu dwudziestu lat wykształcił wielu znanych artystów. Malarz najchętniej wypowiadał się przede wszystkim w pracach o tematyce historycznej. Te zainteresowania ukazują obrazy: „Kazanie Skargi” (1864), „Carowie Szujscy na sejmie warszawskim” (1892), „Wyjście żaków z Krakowa w roku 1549” (1893) oraz szkice olejne do dużych słynnych płócien: „Mikołaj Kopernik” (1871), „Bitwa pod Grunwaldem” (1878), „Hołd pruski” (1882), „Ślub Jana Kazimierza” (1889). Lata 70-te XIX wieku to rozkwit talentu Matejki. Obrazy otrzymywały wysokie nagrody, a ich autora obdarzano honorowymi członkostwami europejskich stowarzyszeń artystycznych oraz medalami.

Jan Matejko zmarł 1 listopada 1893 roku w swoim domu przy w Krakowie i został pochowany w grobowcu rodzinnym na cmentarzu Rakowickim. Uroczysty pogrzeb artysty, w którym brali udział mieszkańcy miasta i liczne oficjalne delegacje, odbył 7 listopada. Kardynał Albin Dunajewski odprawił w kościele Mariackim nabożeństwo żałobne w niezwyklej oprawie muzycznej. Później kondukt żałobny okrążył Rynek Główny, a następnie ulicami Floriańską i Lubicz, przy dźwiękach dzwonu Zygmunta, udał się na cmentarz Rakowicki. Pogrzeb zgromadził tysiące Polaków ze wszystkich zaborów, z zagranicy i przerodził się w patriotyczną manifestację.

Profesor Marian Sokołowski na łamach krakowskiego „Czasu” wystąpił z projektem utworzenia muzeum imienia Matejki. Zaproponował wykupienie, za pieniądze pochodzące ze składek społecznych, domu artysty z rąk spadkobierców. Ideę tego przedsięwzięcia najlepiej wyrażają słowa zapisane w „Przewodniku dla zwiedzających Dom Matejki”: „Dnia 1 listopada 1893 roku zgasł

przedwcześnie i prawie nagle Jan Matejko. W kilka dni po jego zgonie poruszył prof. Maryan Sokołowski myśl uczczenia genialnego malarza takim pomnikiem, jakim uczciły Norymberga Albrechta Dürera, Salzburg Mozarta, Weimar Goethego, tj. myśl zamienienia domu, w którym Matejko urodził się, żył i umarł – kochał, cierpiał i tworzył w muzeum jego imienia”¹.

Rada Miasta Krakowa w 1904 roku postanowiła, aby historia powstania Domu Jana Matejki oraz zasługi inicjatorów powstania muzeum biograficznego zostały utrwalone przez wmurowanie w sieni domu pamiątkowej tablicy:

Dom ten i mieszczące się w nim muzeum pamięci i czci Jana Matejki poświęcone, staraniem Maryana Sokołowskiego z funduszków państwa, kraju i gminy oraz składek publicznych z współpracownictwem I-go Wydziału Towarzystwa im. J. Matejki w osobach Konst. M. Górskiego, Karola Pieniążka, Edwarda hr. Raczyńskiego, Franciszka Słeka, Piotra Stachowicza, Tad. Stryjewskiego stworzone, w dniu 1 maja R.P 1895 uroczyście otwarto

W tym czasie w Krakowie były dostępne dla publiczności muzea: Starożytności, Zbiory Książąt Czartoryskich i Narodowe², a nowotworzone miało być pierwszym, poświęconym wybitnej osobie zasłużonej dla polskiej kultury.

Komitet Obywatelski, powołany 7 stycznia 1894, a potem Towarzystwo Imienia Jana Matejki (od 12 maja 1895), zgromadziły znaczne sumy pieniędzy. Kwoty te przeznaczono na pokrycie wydatków związanych z wykupieniem od rodziny Mistrza kamienicy, części jego zbiorów i pamiątek. Mimo licznych z tym związanych trudności przystąpiono do sukcesywnego urządzania

¹ *Przewodnik dla zwiedzających Dom Matejki*, Kraków: Muzeum Narodowe, 1904, s. 20.

² SCHEJBAL, J., *Działalność Towarzystwa im. Jana Matejki na podstawie prasy polskiej i dokumentów znajdujących się w Domu Matejki*. W: *Sztuka i historia. Materiały Sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki*, Kraków, 1988, s.155-156.

muzeum. Na jednym z posiedzeń padła propozycja urzędzenia tomboli artystycznej, z której dochód powiększyłby fundusze Towarzystwa. Fantami na loterii miały być prace oferowane przez malarzy i rzeźbiarzy³. Prace adaptacyjne wykonano według projektu architekta Tadeusza Stryjeńskiego. Rozpoczęto je od I piętra, gdzie wyburzono ścianę dzielącą pokój i jadalnię, a powstałe w ten sposób pomieszczenie podzielono arkadami. Ponadto Stryjeński planował przebudowanie klatki schodowej. Kolejne prace wykonano w latach 1903-1904, według projektów Zygmunta Hendla. Nabywano sukcesywnie wyposażenie domu, na które złożyły się, między innymi: meble, tkaniny, bibeloty a także przedmioty z kolekcji artysty, jego rysunki, księgozbiór oraz fotografie dzieł Matejki, które miały być dokumentacją prac artysty. Zasoby muzealne zostały usystematyzowane i opisane zgodnie z ówczesną wiedzą.

Ekspozycja została zaplanowana w taki sposób, by zwiedzający mógł zapoznać się zarówno z pamiątkami po artyście, zbiorem kolekcjonerskim malarza oraz projektami polichromii. Widz mógł zasięgnąć dodatkowych informacji u kustosa lub w „Przewodniku dla zwiedzających”⁴.

Po wykonaniu wszystkich powyższych prac, na jednym z posiedzeń Towarzystwa, podjęto decyzję:

Pozostało już tylko jedno tylko do zrobienia, mianowicie zapewnienie muzeum Matejki trwałego bytu przez oddanie go na własność gminy miasta Krakowa i pod bezpośredni zarząd Dyrekcji Muzeum Narodowego w Krakowie.

Stosowne dokumenty podpisano 9 lipca 1904 roku⁵.

³ WILKOSZ, J., *100 lat Domu Jana Matejki w Muzeum Narodowym w Krakowie*, Kraków: Muzeum Narodowe, 2004, s.48.

⁴ *Przewodnik dla zwiedzających Dom Matejki*, Kraków: Muzeum Narodowe, 1904.

⁵ Odpis protokołu z dnia 9 lipca 1904 roku spisane w Muzeum im. Jana Matejki w domu pod L. or. 41 przy ul. Floryańskiej z powodu odbioru domu i zbiorów Jana Matejki na rzecz gminy miasta” (nr inw. IX/3155).

Przeprowadzono także dalsze adaptacje pomieszczeń na sale muzealne, co miało ułatwiać ich zwiedzanie, bowiem Dyrekcji Muzeum Narodowego zależało bardzo na właściwej popularyzacji postaci Jana Matejki. W tym celu

Komitet Muzeum Narodowego występował przez trzy lata z rządu z wnioskiem aby budownictwo miejskie obmyśliło jakiś celowy i zarazem artystyczny sposób wyróżnienia Domu Matejki z pomiędzy innych domów sąsiednich; wniosek Komitetu atoli pozostał wnioskiem ...⁶.

Podstawowym założeniem organizacji Muzeum Jana Matejki było zachowanie możliwie największej części spuścizny po artyście, a także zgromadzenie odpowiedniej dokumentacji fotograficznej obrazów jego autorstwa.

Po II wojnie światowej, 1 stycznia 1950 roku, Ministerstwo Kultury i Sztuki przejęło w zarząd Muzeum Narodowe w Krakowie. Wtedy też zapadła decyzja o generalnym remoncie Domu Jana Matejki, dzięki któremu zorganizowano wreszcie ekspozycję zbiorów zgodnie z nowymi wymaganiami muzealnictwa⁷.

Nowością w dziejach muzeum stały się prezentacje zbiorów z zasobów magazynowych, które nie wchodziły w skład stałej ekspozycji. W tym celu utworzono „salę studiów”, w której obok księgozbioru Matejki udostępniano inne obiekty muzealne. Pokój na III piętrze od frontu została przeznaczony na wystawy czasowe.

Prace Matejki wypożyczano także poza muzeum. Jeszcze przed II wojną światową użyczono kilkadziesiąt prac Mistrza na rocznicowe wystawy, ale ta sfera działalności muzeum rozwinęła się ponownie dopiero po roku 1953. Najbardziej znaczące były

⁶ *Sprawozdania Dyrekcji Muzeum Narodowego* wydawane kolejno w latach 1890 – 1916 i w 1939 r. *Sprawozdania ... za rok 1904*, s. 17, 20; *Sprawozdania ... za rok 1905*, s. 16 – 18; *Sprawozdania ... za rok 1906*, s. 8 – 10, 24.

⁷ *Dom Jana Matejki. Krótki przewodnik*, Kraków: Krakowskie Zakłady Graficzne, 1954, s. 5.

wystawy międzynarodowe: w Bukareszcie, Budapeszcie, Sofii, Wilnie, Pradze, Norymberdze ⁸.

Kolejny remont domu (1982-1988) spowodował całkowite zamknięcie muzeum dla zwiedzających. Przygotowania do obchodów 100 rocznicy śmierci Jana Matejki zwróciły ponownie uwagę społeczną na dom biograficzny i jego zbiory. Znacząca część ekspozycji, przede wszystkim malarstwa, została wypożyczona na rocznicową wystawę „Matejce w hołdzie”. W związku z tym przygotowano wystawę wkomponowaną w stałą ekspozycję i zatytułowaną „Zwiedzanie Domu Jana Matejki po staremu”, która spotkała się z dużym zainteresowaniem publiczności. Wystawy czasowe oraz pokazy stały się więc popularnym sposobem na prezentowanie nie tylko zasobów magazynowych, ale i prac Matejki wypożyczanych z innych muzeów.

Od 1996 roku zorganizowano kilkadziesiąt wystaw poświęconych warsztatowi artystycznemu oraz kolekcjonerskim zainteresowaniom Matejki. Pierwsza wystawa, poświęcona zabytkom sztuki jubilerskiej, nosiła tytuł „Karnawał u Matejków”. Kolejne, dotyczące pasji kolekcjonerskiej Matejki, to wystawy koronek, butów, zabytków etnograficznych, zabytków związanych ze sztuką europejską oraz Bliskiego i Dalekiego Wschodu, sztuką sakralną.

Wystawy ze zbiorów Domu Jana Matejki organizowane poza muzeum (w Kielcach, Łodzi, Wrocławiu, Lublinie, Warszawie, Raciborzu i wielu innych miastach w Polsce) to inna forma „wychodzenia” do publiczności⁹.

Bardzo ważnym elementem popularyzowania wiedzy o Janie Matejce stały się, obok prowadzania, lekcje muzealne oraz

⁸ Katalogi wystaw np. Łepkowski, E., Kuczała, B.: *Expositia Jan Matejko*, Bucuresti 1959; Łepkowski, E., Kuczała, B.: *Jan Matejko lengyel festömuvesi*, Budapest 1959; Łepkowski, E., Kuczała, B.: *Jan Matejko*, Sofija 1959; Łepkowski, E., Kuczała, B.: *Janas Matejka. Paroda, portretai, piešinial, karikatüros*, Vilnius 1959.

⁹ WILKOSZ, J., *100 lat Domu...*, s.111-123.

warsztaty prowadzone często w oparciu o autentyczne obiekty udostępniane okazjonalnie.

Placówka, poza prowadzeniem badań nad życiem i twórczością artysty, zajmuje się różnymi formami popularyzacji tej wiedzy. Wystawy, wykłady popularnonaukowe, „Czwartki u Matejków”, „Spotkania z kustoszem”, pokazy „Muzealnych depozytów” to niektóre z nich. Od roku 1998 nieustającym zainteresowaniem publiczności cieszą się spotkania i wykłady z cyklu „Czwartki u Matejków”, prowadzone przez pracowników Domu Jana Matejki, a także innych oddziałów Muzeum Narodowego w Krakowie oraz zaproszonych gości.

Inną formą stał się pionierski projekt prowadzony ze Szkołą Muzyczną I stopnia z Dobczyc „Muzykowanie u Matejków”, nawiązujący do muzykowania domowego, rodzinnego.

W kręgu zainteresowań autorki – wieloletniego kustosza Domu Jana Matejki – poza pracą badawczą znalazło się poszukiwanie nowych form działalności dla muzeum biograficznego.

Projekt nawiązuje do historii rodziny Matejków w XIX wieku. Informacje o dziecięcych i młodzieńczych latach Jana, które dotarły do nas za pośrednictwem jego biografów mówią o bardzo skromnych warunkach życia tej rodziny.

Rodzina Matejków zajmowała dwa pokoje na III piętrze od frontu kamienicy przy ul. Floriańskiej 41 (gdzie obecnie znajduje się Muzeum Domu Jana Matejki). Franciszek Matejko, Czech z pochodzenia, który po śmierci żony Joanny sam zajmował się dziećmi wspomagany przez jej siostrę Katarzynę Zamojską, starał się wychować je na polskich patriotów. Dla potomstwa był surowy, jego dominującą cechą charakteru była oszczędność i wysokie wymagania co do edukacji. Pracował jako nauczyciel muzyki oraz organista. Pomocny w wychowaniu i edukowaniu młodszego rodzeństwa był najstarszym syn, też Franciszek, który poświęcił się historii i po latach został pracownikiem Uniwersytetu. To on i ciotka Zamojska popierali dążenia Jasia do kariery artystycznej.

Chodząc do klas szkolnych Jan Matejko uczył się, prócz tego i muzyki w domu. Sam nawet ojciec dawał mu lekcje, co już było ze strony ojca niezwykłą i wyjątkową, łaską¹⁰.

W materiałach źródłowych znajdujemy informacje na temat życia towarzyskiego oraz rozrywek rodzeństwa Matejków.

Najzaufañszymi przyjacielami rodziny Matejków był: Szymon Darowski, Maks Zatorski, dr Fałęcki, Kazimierz Stankiewicz, Józef Poller, Henryk Groppler, Sikorski, Giebułtowski- ojciec i synowie: Stanisław i Stefan, Podlódowski; z młodszych jeden kolega szkolny [Jabłoński]. W zimowych wieczorach nieraz kilku z wymienionych pozostawało do późnej godziny. Franciszek czasem tylko grał na fortepianie... Częściej sadzał ojciec syna do gry; on zwykle wykonywał melodie znanych narodowych pieśni, nadto pieśń husycką, marsz żałobny Beethovena i Chopina. Czasem i ojciec wpadał w zapał i zaczynało chórem śpiewać¹¹.

Marian Gorzkowski, sekretarz Matejki, na podstawie relacji rodzeństwa artysty pisał:

Gdy więcej gromadziło się, dzieci zwłaszcza na święta, wówczas ojciec grał zwykle tańce na fortepianie, a dzieci tańczyły; mały Jaś również w ślad za innymi puszczal się, w tany¹².

Muzyka była obecna również w dorosłym życiu Jana. Ferdynand Hoesick wspominał:

W pół roku potem odbyły się w tymże gmachu teatru, w Sali Redutowej, dwa niezapomniane koncerty Paderewskiego, niezapomniane jako wrażenie genialnej gry fortepianowej jedynej w swoim rodzaju, i jako widok paru pierwszych rzędów krzeseł, w których widziało się

¹⁰ GORZKOWSKI, M., *Jan Matejko epoka od roku 1861 do końca życia artysty z dziennika prowadzonego w ciągu lat siedemnastu*, Rękopis Kraków, 1898, s.583.

¹¹ GINTEL, J., *Jan Matejko. Wypisy biograficzne*, Kraków: Wydaw. Literackie s. 32.

¹² *Ibidem* ..., s.34

takie postacie, jak kardynała Dunajewskiego, biskupa Krasieńskiego, księżnej Marceliny Czartoryskiej, Pawła Popiela, Matejki, Tarnowskiego, Żeleńskiego, Asnyka, Koźmiana i wielu innych ludzi znakomych w narodzie...”¹³.

Marian Gorzkowski poznał malarza na odczycie poświęconym twórczości Fryderyka Chopina. Opisał to wydarzenie w dzienniku:

Odczyt ówczesny był bardzo ładny; Stanisław Tarnowski tłumaczył, pod jakim Chopin wrażeniem tworzył muzyczne swe prace, co wtedy czuł lub cierpiał, co wówczas w jego życiu zdarzyło się, a księżna Marcelina Czartoryska te same muzyczne utwory Chopina prześlicznie wykonywała¹⁴.

Jan Matejko przyjaźnił się z wybitnym kompozytorem i organizatorem życia muzycznego Władysławem Żeleńskim oraz pianistką, uczennicą Chopina – księżną Marceliną Czartoryską.

Sekretarz Matejki wspominał:

Po przyjeździe na wieś artysta był w dobrym usposobieniu, myśląc zapewne o swej młodości ożywił się, grał na fortepianie, co mu się rzadko zdarzało. Widok Matejki przy fortepianie był dla mnie bardzo ciekawy; mówiliśmy o Chopinie, Beethovenie i jego uroczystych utworach, które Matejko uwielbiał, a w końcu artysta zagrał jakiś hymn kościelny, słyszany wypadkiem niegdyś w kościele w Monachium, który zapamiętał, a który był pełen prostoty. Matejko twierdził, że nasze pieśni ludowe, kościelne i niektóre obrzędowe przenoszą myśl w odwieczne czasy, w epokę przedhistoryczną, że tyle mają patriarchalnej prostoty i piękności, jak rzadko gdzie indziej ...¹⁵.

¹³ HOESICK, F., *Powieść mojego życia*, t.1, Wrocław: Ossolineum 1959, s. 461 - 462.

¹⁴ GORZKOWSKI, M., *Jan Matejko epoka od roku 1861 do końca życia artysty z dziennika prowadzonego w ciągu lat siedemnastu*, Kraków: Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych, 1993, s. 76.

¹⁵ GORZKOWSKI, M., *Jan Matejko epoka...*, s.196.

W spuściznie po rodzinie Matejków zachowały się zapisy nutowe oraz XIX - wieczne wydania europejskich oraz polskich utworów muzycznych. W bibliotece muzycznej Matejki można odnaleźć koncerty fortepianowe, walce, polonezy, mazury, kadryle, kujawiaki, krakowiaki, ulubione śpiewy polskie. Wyzwanie podjęte przez dyrekcję Szkoły Muzycznej I stopnia w Dobczycach dotyczyło przygotowania, wspólnie z gronem pedagogicznym, programów koncertów w oparciu o zbiory muzyczne Domu Jana Matejki. Uczniowie pod kierunkiem nauczycieli przygotowują wystąpienia koncertowe. W latach 2012-2015 odbyło się ponad 20 koncertów w ramach cyklu „Muzykowanie u Matejków”. Jednocześnie, w związku z 175 rocznicą urodzin i 120 rocznicą śmierci, w 2013 roku obchodzony był w Muzeum Narodowym w Krakowie Rok Jana Matejki, w trakcie trwania którego również współpracowaliśmy przy realizacji innych wydarzeń muzycznych.

Muzeum utworzono w domu artysty mieszczącym się w starej krakowskiej kamienicy. Jego twórcom przyświecała idea, by założone przez nich muzeum było miejscem prezentacji życia, twórczości oraz zbiorów artysty w możliwie najobszerniejszym zakresie.

...Towarzystwo im. Jana Matejki nie było organizacją masową. Tworzyła je garstka ludzi, zapaleńców, którzy postawili sobie ambitne cele uczczenia pamięci jednego z najwybitniejszych polskich malarzy XIX w. i utworzenie muzeum jego imienia... Członkowie Towarzystwa kierowali się ambicją, żeby nie było cudzoziemca, który by tego domu w przejeździe przez Kraków nie odwiedził, nie będzie nikogo rodaków, który by go nie znał i nim się nie szczyił¹⁶.

Adolf Sternschuss w pierwszym przewodniku po Domu Jana Matejki napisał:

wdzięczność i cześć dla człowieka który w najsmutniejszych czasach

¹⁶ SCHEJBAL, J., Działalność Towarzystwa..., s.165-166.

*jeden zdobywał dla narodu jakąś chwałę, a na wszystkie czasy zostanie zawsze wzniosłym wzorem wielkiego serca i szlachetnego żywota, żeby wdzięczność i cześć dla tego człowieka zabezpieczyła się i uwieczniła jakąś pamiątką żywą, mówiącą o nim zawsze i dla każdego, po wiekach jeszcze*¹⁷.

Wszystkie te ambitne cele kontynuujemy a doświadczenia ostatnich lat wskazują, że działalności badawcza, edukacyjna, promocyjna, również muzyczna przyczyniają się do popularyzacji nie tylko dokonań artysty, ale i historii jego rodziny oraz do zainteresowania jego muzeum.

Streszczenie

Jan Matejko (1838 – 1893) najwybitniejszy polski malarz historyczny jest autorem ponad trzystu dwudziestu obrazów olejnych. Urodził się w Krakowie w 24 czerwca 1838 roku i z tym miastem związany był przez całe życie. Tu ukończył Szkołę Św. Barbary i uczęszczał do Gimnazjum Św. Anny. W wieku czternastu lat został przyjęty do krakowskiej Szkoły Sztuk Pięknych (1852). Najstarszą pracą artysty z atestem malowaną w technice olejnej jest „Martwa natura z owocami” (1852), wykonana jako studium szkolne w czasie nauki w Krakowskiej Szkole Sztuk Pięknych. W roku 1858 ukończywszy z wyróżnieniem naukę w krakowskiej uczelni, uzyskał stypendium na dalsze studia w Akademii Sztuk Pięknych w Monachium (1858-59). W roku 1860 kontynuował naukę w Akademii Sztuk Pięknych w Wiedniu. Pierwszą samodzielną pracownię Jan Matejko wynajął w domu Fischera przy krakowskim Rynku. Po śmierci ojca przeprowadził się do domu przy ulicy Krupniczej. W krakowskim kościele Karmelitów na Piasku, 21 listopada 1864 artysta poślubił Teodorę Giebułtowską. Z tego związku przyszło na świat pięcioro dzieci. W 1873 roku wraz z rodziną przeprowadził się do domu przy ulicy Floriańskiej 41. W tym samym roku objął stanowisko dyrektora Szkoły Sztuk Pięknych Krakowie. Funkcję tę pełnił aż do śmierci. W ciągu dwudziestu lat wykształcił wielu znanych artystów. Artysta najchętniej wypowiadał się w pracach o tematyce hi-

¹⁷ STERNSSCHUSS, A., *Dom Jana Matejki*, Kraków: nakł. Tow. Miłośników Historii i Zabytków Krakowa, 1898, s. 44.

storycznej. Te zainteresowania ukazują obrazy: „Kazanie Skargi” (1864) „Carowie Szujscy na sejmie warszawskim” (1892), „Wyjście zaków z Krakowa w roku 1549” (1893) oraz szkice olejne do dużych słynnych płócien: „Mikołaj Kopernik” (1871), „Bitwa pod Grunwaldem” (1878), „Hołd pruski” (1882), „Śluby Jana Kazimierza” (1889). Lata 70 te XIX wieku to rozkwit talentu Matejki. Jego obrazy otrzymywały wysokie nagrody. Przyznawano mu również honorowe członkostwa europejskich stowarzyszeń artystycznych. Otrzymywał wiele zamówień na portrety. W 1893 roku artysta wycofany wieloletnią pracą oraz chorobą zmarł. Po jego śmierci zrodziła się idea powołania w jego domu muzeum biograficznego. W 1904 roku obiekt stał się oddziałem Muzeum Narodowego w Krakowie. Placówka poza prowadzeniem badań nad życiem i twórczością artysty zajmuje się różnymi formami popularyzacji tej wiedzy. Wystawy, wykłady popularnonaukowe „Czwartki u Matejków” „Spotkania z kustoszem”, to niektóre z nich. Inną formą stał się pionierski projekt prowadzony ze Szkołą muzyczną I stopnia z Dobczyc „Muzykowanie u Matejków” nawiązujący do muzykowania domowego, rodzinnego. W kręgu zainteresowań autorki – wieloletniego kustosa Domu Jana Matejki poza pracą badawczą znalazło się poszukiwanie nowych form działalności dla muzeum biograficznego.

Słowa kluczowe: malarz, genius loci, muzeum biograficzne, popularyzacja, muzykowanie

Abstract

Jan Matejko (1838 - 1893), the most eminent Polish historical painter, is the author of more than three hundred and twenty oil paintings. He was born in Krakow on the 24 June 1838, and with this city Matejko was connected for all his life. Here he graduated from St. Barbara School and attended St. Anna High School. At the age of fourteen he was admitted to the Krakow Academy of Fine Arts (1852). The oldest artist certificated oil painting is “A still life with fruit” (1852) which was made as a school study while studying at the Krakow School of Fine Arts. In 1858, after graduating with honours from the Krakow’s Academy, he won a scholarship for further studies at the Academy of Fine Arts in Munich (1858-1859). In 1860 he continued his studies at the Academy of Fine Arts in Vienna. The first independent studio Jan Matejko rented in the Fischer’s house at Krakow’s Market Square. After the death of his father Matejko moved to a house at Krupnicza St.. In 1864, November 21, in Krakow’s Carmelite church, he married Theodora Giebułowska. Five children were born from this marriage. In 1873 the family moved to a house at 41, Floriańska St. In the same year Matejko was appointed the director of the School of Fine Arts

in Krakow. He held this position until death. Within twenty years he educated many well-known artists. The artist expressed himself most willingly in the historical works. These interests are particularly depicted in “Skar-ga’s Sermon “ (1864) “ The Shuiskiis Czars at the Warsaw’s Sejm” (1892), “The exit of students from Krakow in 1549” (1893) and oil sketches for famous large canvases: “Nicholas Copernicus” (1871) “the Battle of Grunwald” (1878), “the Prussian Homage” (1882) “The vows of Jan Kazimierz” (1889). The peak of Matejko’s prime falls on the seventies of the nineteenth century. His paintings received prestigious rewards. He was also awarded honorary membership of the European artistic associations. He received many orders for portraits. The artist, exhausted with long work and disease ,died in 1893. After his death the idea of founding a biographical museum in his house arose. In 1904, the building became a branch of the National Museum in Krakow. The institution, apart from conducting research on the life and work of the artist, deals with various forms of popularization of this knowledge. Exhibitions, popular science lectures like”Thursdays at the Matejko family” “Meeting with the curator,”are only part of them The pioneering project being carried out in co-operation with the First Degree School of Music in Dobczyce “Musicmaking at the Matejko family”, referring to the domestic and family musicmaking, has become the other form. Aside from the research work, searching for the new forms of activity for the biographical museum has been included in the circle of interests of the author of the present article—many years’ standing curator of The Jan Matejko House .

Keywords: a painter, genius loci, a biographical museum, popularization, musicmaking